

Fórizs Gergely

Berzsenyi ismeretlen prózai töredéke és levélfogalmazványa

2012 kora nyarán Merényi Oszkár (1895–1981) irodalomtörténész hagyatékából egy közepes méretű borítéknyi, eddig ismeretlen vagy lappangó, Berzsenyi Dánielhez köthető kézirat került elő.

A munkásságát jórészt a Berzsenyi-filológiának szentelő Merényi hátrahagyott iratai között a 2000-es években kutattam budapesti lakásában, fia és egyetlen örököse, Merényi László jóváhagyásával és a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársainak segítségét is igénybe véve.¹ Az ekkor fellelt, mennyiségét és jelentőségét tekintve is számottevő kéziratgyűjtést – benne Berzsenyi verseivel, prózai munkáival, leveleivel és családtagjainak levelezésével – a PIM 2007–2008 folyamán megvásárolta.² Merényi László (1931–2011) történész elhunytá után özvegye felszámolta a háztartást és új lakásba költözött, eközben talált rá a szóban forgó borítékra, amely eleddig elkerülte a hagyatékot újra meg újra átnézők figyelmét: benne öt Berzsenyi-autográfal és két egyéb irattal.

A most és korábban előkerült Berzsenyi-kéziratokhoz Merényi Oszkár a fennmaradt szerződés szerint 1936-ban vásárlás útján jutott hozzá. Az eladó Bánóczi László, Bánóczi József (1849–1926) irodalomtörténész, filozófus fia volt. A szerződés a következő módon ismerteti a kéziratok sorsát:

¹ Külön köszönet illeti Varga Katalint, a PIM Kézirattára vezetőjét, akitől a kezdetektől fogva minden szükséges ösztönzést és támogatást megkaptam kutatásaimhoz.

² Az NKA finanszírozásával beszerzett kéziratok egy részéről a következő internetes helyeken található információ: <http://www.pim.hu/object.a2bc0e01-360d-492a-a0eb-747fce6dd676.ivy>
<http://www.pim.hu/object.2aa4c9fc-784a-467b-b40f-a56fc7e56ea6.ivy?date=2013-02-01>

Ez iratok vétel útján kerültek apám birtokába egy dr. Klein Mór nevű marcali-i pap tanítótól, aki azokat 1893-ban egy ottani kereskedőtől vásárolta. A kereskedő özv. Berzsényi Lászlóné³ házában tartott árverésen egyéb csomagolásra szánt papirossal együtt vette meg ezeket az iratokat, amikor az özvegy kiárusította mindenét, mert elköltözött Nikláról.⁴

A szerződés nem tartalmazza, hogy Bánóczi József 1893 után pontosan mikor jutott a terjedelmes hagyatékrész birtokába, annyi bizonyos, hogy sem 1896-os,⁵ sem 1902-es⁶ Berzsényi-szövegkiadásában nem vette figyelembe ezeket az iratokat. Tény továbbá, hogy halála előtt nem sokkal, 1925-ben⁷ adott el az MTA Könyvtára Kézirattárának Berzsényi-kéziratokat, összesen 93 főlíonyit, köztük az ún. *II. Antirecenzio* csonka kéziratával, a mezőgazdasági értekezés előtanulmányaival, illetve fogalmazványjaival, valamint esztétikai és kritikaelméleti tárgyú töredékekkel.⁸ A fent idézett szerződéshez tartozó nem teljesen részletező jegyzék értelmében ezek után még Bánóczinál maradt többek között 62 db, Berzsényi családtagjai által írt levél, Berzsényi 36 lapnyi prózai kézírata, egy levéltöredéke és több egyéb verses, valamint prózai kézírata gazdasági feljegyzésekre is szolgáló füzetek összesen 92 főlíóján. Itt jegyzendő meg, hogy a gyűjtemény egy kisebb része már az 1950-es években a PIM állományába került Merényi Oszkártól.

A Merényi-hagyatékból most előbukkant lelet a következő Berzsényi-autográfokat tartalmazza:

1. Német nyelvű kivonatok Heinrich LUDEN *Grundzüge ästhetischer Vorlesungen* című munkájából (Göttingen, 1808), közte magyar feljegyzésekkel. 5 db nyolcadrés főlíó. (Az oldalakon Merényi Oszkár ceruzás számozása 1-től 10-ig.) A szöveget a kritikai

³ Özv. Berzsényi Lászlóné – Berzsényi Dániel legkisebb fiának, Berzsényi Lászlónak (1809–1884) a felesége – Noszlópy Julianna (1829–1893) volt. László örökölte apja niklai lakóházát, amely özvegye halála után (mivel gyermekeik nem voltak) Berzsényi Máriára, a legidősebb Berzsényi-fiú, Farkas lányára szállt. Az erről hírt adó Noszlópy Tivadar nem említi, hogy Berzsényi László özvegye elköltözött volna férje halála után Nikláról. Lásd NOSZLOPY Tivadar: *Berzsényi Dániel és családja*. Kaposvár, Somogyvármegye Nyomda- és lapkiadó R. T., 1910, 46. A Berzsényi-leszármazottak családfáját lásd Dr. George BERZSENYI: *Berzsényiek a nagyvilágban*. Matrikula, 2 (2012), 1, 1–14.

Itt: 2. <http://www.macse.org/society/matrikula.php?id=2012>

⁴ Merényi Oszkár-hagyaték, PIM (feldolgozatlan).

⁵ Tizenkét levél: Berzsényi Dániel levelezése atyjával. *Pesti Napló*, 1896. dec. 8. [Közli: BÁNÓCZI József]. A szövegközlés olyan levelekre terjed ki, melyek – Merényi Oszkár kiadásának tanúsága szerint – az 1930-as években még Niklán voltak megtalálhatók.

⁶ BERZSENYI Dániel *munkái*, s. a. r. BÁNÓCZI József, bev. VÁCZY János, Budapest, Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai), [1902], 344 p. (Remekírók Képes Könyvtára)

⁷ Az MTAK Kt. növedéki naplója szerint.

⁸ MTAK Kt. K 661, egybe kötve, minden főlíón „Bánóczi” rájegyzéssel. Ezek a korábban többnyire kiadatlan szövegek megjelentek: *Berzsényi Dániel prózai munkái*, s. a. r. FÓRISZ Gergely, Budapest, EditioPrinceps Kiadó, 2011, 849 p. (Berzsényi Dániel összes munkái, sorozatszerk. SZAJBÉLY Mihály) A továbbiakban: BERZSENYI 2011.

- kiadásban Merényi átírása alapján közöltem,⁹ ez az olvasat azonban a kézirat ismeretében pontosítandónak bizonyult.
2. Esztétikai tanulmány fogalmazványának töredéke egy kitépett füzetlapon. 1 db nyolcadrét fölió. Beírva: r/v. Kiadatlan.
 3. A *Dayka* Titkos Bújának és *Kölcsey* Jegyváltójának bírálatára című szöveg 1 db nyolcadrét kéziratlapja. Beírva: r/v („[figu]ra – az ok helyett az okozat” – „világosan mutatja melly”). A fölión olvasható szövegrészt Merényi kiadása nyomán közöltem,¹⁰ de ez az átírás a kézirat alapján javítandónak bizonyult.
 4. Címzés és datálás nélküli levélfogalmazvány, 1 db negyedréti fölió rektóján, szakadt, gyűrött, hiányos. Kiadatlan.
 5. Gazdasági feljegyzések, 7 db nyolcadrét fölió és 1 db dupla negyedréti fölió (1817–1822).

Két további irat is előkerült. Az egyik egy kitöltött formanyomtatvány, *T. N. Somogy Vármegyének Utazó Levele* Berzsényi Dániel részére kiállítva 1831. júl. 31-én, Berzsényi Farkas mint Somogy vármegyei alszolgabíró aláírásával. Ennek fotókópiáját Merényi Oszkár közölte Berzsényi-monográfiájának függelékében.¹¹ A másik egy levél, melyet Berzsényi László írt bátyjának, Berzsényi Farkasnak Pozsonyban, 1833. márc. 23-án.

*

Jelen tanulmányban a 2. és 4. számmal jelzett, eddig ismeretlen Berzsényi Dániel-kéziratokat közlöm, és kísérlem meg értelmezni. Az első egy esztétikai-verstani témájú fogalmazvány:

Ugyan is a' Görögök nem szerették, a' festett szobrokat egyszer azért, mert a' contour legfinomabb lapjait¹² hajlatit az ecset éles színei el takarták 's a' figyelmet magokra vonták az ecset árnyekozatait pedig a' contour szükségtelessé tette és így egyik mesterség a' másikat feloldozván, egyik sem jelenhetett meg a' maga fényében; masodsor azért, mert a' mesterségnek a' természetet csak követni nem pedig másolni kell. A' festett szobor már nem műv, hanem¹³ csupa természet, csupa ember, ugy hogy már akkor az a' határ mellynek a' a'¹⁴ [!] mesterséget a' természettől meg kell választani, csak¹⁵ alig látszó, 's ha pedig a' szoborra még ruhát is adunk, már akkor olly minden napi tárgyá válik,¹⁶ mellynek legkissebb aestesisi becse nem marad. Az ének követheti a' fulemilét de ha egészen fulemile hangjává valik, már ugy által megy a' mesterség a' természetbe 's annak aestetias szépsége

⁹ BERZSENYI 2011, 76–80.

¹⁰ Vö. BERZSENYI 2011, 65–66 és 561.

¹¹ MERÉNYI Oszkár: *Berzsényi Dániel*. Budapest, Akadémiai, 1966 (Irodalomtörténeti Könyvtár 19).

¹² A szó utólag beszúrva.

¹³ nem <.> műv, <mert> hanem

¹⁴ a' <ter> a'

¹⁵ választani, <már> csak

¹⁶ tárgyá <lesz> válik

elenyészik. A leg szebben ki tömött madarak és állatok nem interessalnak annyira azoknak leg közönsegebben festet képeik. [!]

Harmadszor azért, mert ők a' szépnek minden leg kisebb elementumiban az egyszerűséget úgy nézték mint minden szépnek alkotó s leteles részét.¹⁷

Igy van a' dolog a' versessel is, ugyanis elsőben, az igen éles igen éneklő pittoresk rim

Ez a töredék minden jel szerint A' *Vers-formákról* című, 1826-ban megjelent Berzsenyi-tanulmányhoz készült fogalmazvány. Különös jelentőségét az adja, hogy ennek a műnek nemcsak a tisztázott kézírata veszett el, hanem eddig – Berzsenyi esetében párját ritkító módon – semmilyen előtanulmány-szerű szöveget sem lehetett mellé állítani. Pedig sejthető volt, hogy ez esetben is léteztek ilyenek, mégpedig abból a Döbrenteihez szóló levélből, melyben Berzsenyi a munka keletkezésének körülményeiről ír, említve, hogy a Tudományos Gyűjteményhez beküldött kéziratnak „írasmása nincs meg nála”, mert ő „valahányszor ír”, mindannyiszor „másképpen ír”.¹⁸

A most megtalált töredék A' *Vers-formákról* következő bekezdéseihez kapcsolható:

Ugyan is, a' Hellenek, úgymond Bouterwek, a' festett szobrokat és rimeket, az az, rimes metrumokat, ugyan azon egy okból nem szenvedhették. Nem szenvedhették pedig azok a' festett szobrokat, az én belátásom szerint, egyszer azért, mivel a' contour' legfinomabb vonulatit az etset' színei eltakarták, a' színek' legszebb árnyékozatot ellenben a' contour feloldozta, semmivé tette; melly szerint egyik mesterség a' másikat elrontván, egyik sem jelenhetett meg saját tökéletében; másodszor azért, mivel a' különféle művészetek a' figyelmet megoszták, meggyengíték, megzavarák, 's ugyan azért sem egyik sem másik művészet' szépségét tökéletesen érezni nem engedék; harmadszor pedig azért, mivel a' Görögök igen jól érezték azt, hogy a' mesterségnek a' természetet tsak bizonyos középszerű, aesthetiás távulatban követni, nem pedig másolni, majmolni kell.

A' festett szobor már nem aesthetiás kép, hanem tsupa természet, vagy majmolat, melly azt a' határt, azt az aesthetiás középszert és távulatot, mellyeknek a' mesterséget a' mesterkéléstől és természetől meg kell választaniok, tsak nem egészen elrontja. 'S így mennél inkább elrontatnak ezen határok, annál inkább elenyészik a' művnek minden aesthetiás betse, elannyira, hogy ha a' szoborra még ruhát is aggatunk, 's azt még énekelni és tántzolni is megtanítjuk, már úgy az egész művet gyermekes bábbá alatsonyítjuk.

Követheti az ének a' fülemile hangjait, de ha azokat egészen másolja, egészen fülemilévé válik, már úgy a' mesterség által megy a' természetbe, 's megszűnik emberi, vagy szép ének lenni.¹⁹

¹⁷ leteles <tulajdonát> részét

¹⁸ Berzsenyi Dániel – Döbrentei Gábornak, 1825. jún. 30. = BERZSENYI Dániel' *Összes Művei: Költem 's jolyóbeszéd*. Közreboicsátá meghagyása szerint DÖBRENTÉI Gábor, harmad kiadás kéziratban maradt még nem ismertekkel. Buda, Magyar Királyi Egyetemi sajtóval, 1842, I–III. [a továbbiakban: BERZSENYI 1842], III, 93–94.

¹⁹ BERZSENYI 2011, 169–170.

A rímes-időmértékes verselés és a festett szobor közötti analógia az értekezés egyik fő szervező metaforája, s így nem véletlen, hogy Kölcsey részben ennek érvényességét kétségbe vonva igyekezett kimutatni Berzsenyi egész verstani fejtegetésének paradox, szofisztikus, józan ízléstől elrugaszkodott mivoltát.²⁰ E fontos szóképpel mellett már a fülemület utánzó énekessel vont párhuzamot is felvonultatja a fogalmazvány, melynek egyetlen, a kiadott változatban nem szereplő lényegi eleme a rímes-metrumos verseknek kitömött állatokhoz való hasonlítása. Sajátos, hogy Berzsenyi éppen ezt a szóképet mellőzte, hiszen míg a festett szobor-metaforát Friedrich Bouterwek esztétikájából emeli át,²¹ a fülemüle-hasonlat pedig közvetlenül Jean-Jacques Barthélemy regényének az antik görög zenéről adott ismertetéséből származik,²² addig ez valószínűleg a saját leleménye volt. Mindezzel együtt a most megtalált kézirat érdekes adalék a rímes vers mértékeléséről az 1810-es és 20-as években folyt, Berzsenyi által „szonett-háború”-ként²³ emlegetett vitához.

*

A másik előkerült ismeretlen Berzsenyi-szöveg egy címzés és datálás nélküli levélfogalmazvány. Az átírás során a rövidítéseket kapesos zárójelek között feloldottam, ugyanígy értelemszerűen pótoltam vagy kipontozással jeleztem a levélpapír csonkolása miatt keletkezett szöveghiányokat.

Nagyon mélyen fájlalom hogy M[éltóságod] parancsolatja szerint a Haza nagy Innepén szemeim infla[mm]a]tiója miatt meg nem jelenhetek. Ugyan azér[t] esedezem alázatosan²⁴ ne tulajdonítsa M[éltóságod] ezen elmaradásomat hidegségemnek, sőt legyen a[b]ban bizonyos, hogy én azon szent pénzt mellye[l] engem M[éltóság]tok megtisztelt, pesten[!] akarom²⁵ elköl[teni] hogy ott hatra lévő időmet és tsekély tehetségeimet egészen Meltoságtok magas²⁶ tziljainak szentelhessem. Melly alázatos jelentésem mellett M[éltóságod] kegyes protectióját továbbra is kérvén mély tisztelettel vagyok.

Melyért is alázatosan engedelmet kérvén [...]zem egyszersmind

²⁰ KÖLCSEY Ferenc: Körner Zrínyijéről [1826] = KÖLCSEY Ferenc *Összes művei*. Szerk. SZAUDER József és SZAUDER Józsefné, Budapest, Szépirodalmi, 1960, I, 524–578. Itt: 575–576.

²¹ A hasonlatot egyébként korábban Kazinczy is alkalmazta, vö. BERZSENYI 2011, 632–633.

²² BERZSENYI 2011, 633.

²³ Erről lásd: BÉCSY Ágnes: *Berzsenyi Dániel*. Budapest, Korona Kiadó, 2001, 212–213.

²⁴ esedezem <M> alázatosan

²⁵ pesten <fogom> [a törölt szó fölé írva:] akarom

²⁶ Meltoságtok <szent> magas

sőt legyen abban bizonyos M[éltóságod] hogy én f[...] [...]gemmé tettem, azon nagy meg tisztelt[etést] [mel]lyel M[éltóságod] engem jutalmazni kíván [nem] jutalomnak hanem ösztönnek [...] s hatra lévő életemet és tsek[ély] [...]met egészen M[éltóságod] szent tzel-jai [...]

Fedezze Hazánk véd Istene [...] s²⁷ engedje hogy még soká tiszte[...] Nemzetünk lelki életének

A levélfogalmazvány írásképe és helyesírása Berzsenyi utolsó pályaszakaszára jellemző, azonban a levélre vonatkozóan további tudást – címzés és keltezés híján – csak a tartalmi elemzés szolgáltatathat. A keletkezés körülményeinek meghatározását segítő árulkodó nyom a szemgyulladásra („szemeim infla[mma]tíója”) tett utalás, ilyen betegségre ugyanis Berzsenyi eddig ismert leveleiben csupán egyetlenegyszer panaszkodik, mégpedig abban, amelyet Kazinczynak küldött 1831. április 6-án:

Félbetegen írok s rövid lesz válaszom. Köszönöm azon szép érzelmeket, melyeket nékem barátsággal, tanúsággal és örvendetes ujságokkal tellyes leveled ada, s ne vedd kérlek üres complimentnek ha mondom hogy én is szívem szerint fájlalom hogy köztetek nem leheték s hogy téged nem láthatalak. A tsusz annyira inflammálá szemeimet, hogy lehetetlen vala utra indulnom s mast is tsak homályban írom ezen sorokat.²⁸

Az a Kazinczy-levél, amelyre Berzsenyi itt válaszol, elveszett ugyan, de a datálást figyelembe véve egyértelmű, hogy a Magyar Tudós Társaság első nagygyűlése volt az az esemény, melytől való távolmaradását fájlalja. E felismerés birtokában behatárolhatóvá válik mind a levélfogalmazvány címzettjének kiléte, mind a megírás időpontja.

A főrendű személy, akit Berzsenyi a levélfogalmazványban rövidítve „M”-ként, azaz Méltóságodként szólít meg, minden valószínűség szerint gróf Teleki József, a Magyar Tudós Társaság első elnöke. Berzsenyit már a Társaság 1830. november 17-i pozsonyi alakuló ülésén rendes taggá nevezték ki, s ilyen minőségében meg kellett kapnia Teleki 1831. január 15-én kelt, s minden akadémiai taghoz eljuttatott körlevelét, mely hivatalosan értesítette az őt ért megtiszteltetésről, s egyben meghívta az első nagygyűlésre. A Berzsenyinek kiküldött invitáció nem maradt fenn, de az egyenszövegű körlevél (melyben csak a megszólítás és az akadémiai funkció megnevezése változik) más példányai ismertek, így a Kölcseynek és a Kazinczynak címzettek.²⁹ Mivel a meghívó 1831. február 13-ra kéri „Pesten leendő megjelenésre, ’s a’ folytatandó ülések tárgyaiban való hazafiui és tudós részvételre”³⁰ a címzetteket, biztonsággal állítható,

²⁷ Istene <M.> <bets> [...] s

²⁸ KAZINCZY Ferenc *Levelezése* I–XXI, s. a. r. VÁCZY János, Budapest, MTA, 1890–1911; XXII, s. a. r. HARSÁNYI István, Budapest, 1927; XXIII, s. a. r. BERLÁSZ Jenő, BUSA Margit, Cs. GÁRDONYI Klára, FÜLÖP Géza, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960 (a továbbiakban: *KazLev*), XXI, 523. (5312.)

²⁹ Lásd KÖLCSEY Ferenc: *Levelezés II. (1820–1831)*, s. a. r. SZABÓ G. Zoltán, Budapest, Universitas, 2007 (Kölcsey Ferenc *Minden Munkái*), 322–323. és *KazLev*, XXI, 452–453. (5271.)

³⁰ *KazLev*, XXI, 453.

hogy Berzsényi a válaszlevelet 1831. január 15. és február 13. között vetette papírra. Az eddigiekből az is következik, hogy a fogalmazványban említett „szent pénz” nem más, mint az a 300 forintos évdíj, melyet Berzsényinek a filozófiai osztály első rendes vidéki tagjaként megítéltek.

A szemgyulladásra való hivatkozás egyébként aligha tekinthető üres kifogásnak, hiszen Berzsényi lelkesedése, elkötelezettsége az akadémia ügye iránt nem kérdőjelezhető meg: a második nagygyűlésen – melyet a kolerajárvány miatt csak fél éves késéssel, 1832 márciusában tartottak – már megjelent személyesen, sőt ekkortájt Pest-Budára költözését is tervezte, hogy falusi magányát földadva „Nemzete Diszei” között kezdjen új életet.³¹ Tény az is, hogy „hátra lévő idejét” és „tsekély tehetségeit” a levélbéli ígérethez híven valóban főként a Tudós Társaság „magas tiziljainak” szentelte. Utolsó éveiben lelkiismeretesen részt vett az akadémia közös vállalkozásaiban, s a Társaság vált számára a nyilvánosság legfontosabb fórumává: a titoknaknak küldte be azt a négy terjedelmes prózai dolgozatot, melyekben esztétikai, kritikai, kritikaelméleti és nemzetnevelési nézeteit fejtette ki.³²

*

A tanulmány elején a Nikláról szétszóródott Berzsényi-hagyaték egyetlen, bár terjedelmes részének sorsáról volt szó. Az összehasonlítás és kitekintés kedvéért megemlítenődök azonban a Nikláról származó, s jelenleg lappangó kéziratok további csoportjai, melyek fennmaradására világosan utal, hogy időről időre felbukkan a magánforgalomban egy-egy Berzsényi-dokumentum.³³

A Berzsényi Lászlótól apja 1836-os halála után Döbrentei Gáborhoz került kéziratok sorsa jórészt ismeretlen, de hogy azokat Döbrentei – mint Toldy Ferenc állította – megsemmisítette volna, nem bizonyítható, s ennek ellentmond néhány e körbe tartozó Berzsényi-levél későbbi előkerülése.³⁴ Berzsényi László Döbrentein kívül másoknak is adott apja kéziratai közül, sőt könyvtára egyes darabjait is odaajándékozta irodalmi zárandokoknak.³⁵ Tény, hogy a niklai kúriát 1944-ben, a front átvonulása idején ismeretlenek kifosztották. Az azonban elterjedt feltételezés csupán, hogy ekkor elpusztultak volna az ott maradt iratok és könyvek. Nemcsak arra nincs bizonyíték, hogy kivétel nélkül megsemmisültek az ott tárolt kéziratok, hanem az sem bizonyos, hogy ebben az időpontban tűntek el. Például Berzsényi Farkas szintén háborús megpróbáltatásoknak

³¹ Berzsényi Dániel – Döbrentei Gábornak, 1831. aug. 8. = BERZSENYI 1842, III, 162.

³² Berzsényi és az akadémia kapcsolatáról bővebben lásd FÖRIZS Gergely: Berzsényi és a Magyar Tudós Társaság = *Aranyozás: Tanulmányok Korompay H. János hatvanadik születésnapjára*. Szerk. FÖRIZS Gergely, Budapest, rec.iti, 2009, 49–65. <http://rec.iti.mta.hu/rec.iti/Members/szerk/aranyozas-1/07ForizsG.pdf>

³³ Például egy Berzsényi által szignált gazdasági szerződés: http://hasznalt-konyv.vatera.hu/antik_ertekes_konyv/berzsényi_daniel_1776_1836_alairt_niklai_1679498555.html

³⁴ Vö. FÖRIZS Gergely: A Berzsényi–Döbrentei-levelezés kiadásának problémái = *Médiomok, történetek, használatok: Ünnepi tanulmánykötet a 60 éves Szajbely Mihály tiszteletére*. Szerk. PUSZTAI Bertalan, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 2012, 93–106. Itt: 98–101. <http://www.media.u-szeged.hu/szajbely60/pdf/forizs.pdf>

³⁵ Vö. BERZSENYI 2011, 670.

kitett egykori niklai házának, az ún. új kastélynak a padlásán még 1954-ben is talált irodalomtörténész-kutató különféle dokumentumokat a Berzsényi-hagyatékból.³⁶

Mindezt egybevége kivételes szerencsének mondható, hogy a Bánóczy József által meglelt és Merényi Oszkár által megőrzött Berzsényi-hagyatékrész fennmaradt és egyben maradt napjainkig, és immár közgyűjteményben kutatható. Az irategyüttes most előkerült utolsó darabjainak sorsa is rendeződött: a fentebb 1–3. számmal jelölt Berzsényi-kéziratokat az MTA Könyvtára vásárolta meg egy, az akadémia elnöke által külön célra biztosított pénzkeretből;³⁷ a 4-es számú levélfogalmazványt és a két nem-autográf tételt a PIM vette meg,³⁸ s csupán az 5. pont alatti gazdasági iratok kerültek 2013 folyamán piaci értékesítésre.

³⁶ Lásd: KANYAR József – VARGHA Balázs: *A niklai gazda: Újabb adalékok Berzsényi Dániel életéhez*. A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. Szerk. VARGHA Balázs, Budapest, 1959, 113–119. Itt: 115–119.

³⁷ A kéziratvásárlás ügyét Paládi-Kovács Attila, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának elnöke és Monok István, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója karolták fel.

³⁸ Jelzetük: 2013. 9. 1., 2013. 9. 2. és 2013. 9. 3.